

číslo 38 | září 2022

Ekoton

Bulletin EVVO Královéhradeckého kraje

**SVĚTOVÝ KONGRES ENVIRONMENTÁLNÍ
VÝCHOVY (WEEC) A SVĚTOVÝ KONGRES
MLADÝCH (YEEC) V PRAZE**

**MOTÁK LUŽNÍ – NOVÝ OBYVATEL
KRKONOŠSKÉHO PODHŮŘÍ**

JORDÁNSKO – ZEMĚ MILÝCH ARABŮ

Ekoton | číslo 38 | září 2022

Bulletin environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty Královéhradeckého kraje

CO SE UDÁLO

- Světový kongres environmentální výchovy (WEEC) 4
- Světový kongres mladých o environmentální výchově (YEEC) 5
- Středoškolská studenti z Královéhradecka
uspořádali akci požadující řešení příčin klimatické změny 7

FAKTA

- Zvonek zelený – pták roku 2022 8
- Moták lužní – nový obyvatel krkonošského podhůří 9
- Toužíte po kytici do vázy?
Natrhejte si lupinu, pomůžete tím přírodě! 11

V KRÁTKOSTI

- Práce s místem ve výuce – seminář v Horním Maršově 12
- Férová snídaně v Hradci Králové 12
- Kampaň obyčejného hrdinství
aneb Od malých činů k velkým dopadům 13
- Zlepšování životního prostředí ve svém okolí dovedlo
29 školních Ekotýmů k mezinárodnímu titulu Ekoškola 13

ZE STŘEDISEK EVVO A ŠKOL

- Účastníci Světového kongresu
environmentální výchovy na SEVERu 14
- Když se pracuje, může se i slavit 15
- Biomimikry – učíme se pro budoucnost 16
- Učíme se skrze přírodní zahradu 17
- Divokou přírodou Šumavy – dvacet let
od založení české pobočky A Rocha 18
- Jak letos pokračuje zádrž vody na Broumovsku? 20
- Kampaň obyčejného hrdinství na hradecké zdrávce 21

POMOCNÍK EVVO

- Klima se mění – a co my? 22
- Minilekce MZU pro učitele 22
- Kalendář akcí 22

POSTŘEHY ODJINUD

- Jordánsko – země milých Arabů 25

Inter arma silent educatione et conscientia

Jsou období lidských dějin, kdy se veškeré pozitivní snažení vytrácí jako pára nad hrncem, kdy nemá sílu ani prostor působit a kultivovat společnost. Takové fáze naší civilizace označujeme jako stagnaci a úpadek. Týká se to všech oblastí, které můžeme zahrnout do pojmu široké kultury. Tedy umění, vědy a vzdělání, ochranu přírody a ekologickou výchovu nevyjímaje. Takovým výrazným obdobím regrese je válka, a to i když je maskována falešným označením ve stylu goebbelsovské propagandy jako speciální vojenská operace. A slavný Cicero-nův výrok *Inter arma silent musae* můžeme bez nadsázky přeformulovat na *Inter arma silent educatione et conscientia*. Současná Ukrajina, resp. hlavně její východní část, je toho jasným dokladem.

Ano, mlčí múzy, ztichly i školy, anebo se proměnily v úkryty a nocležistě. A třeba taková ochrana cenné přírody jako kdyby vůbec ztratila smysl. A ke všemu tomu jsou výsledky předcházejícího úsilí často i cíleně pošlapávány a ničeny. Inu, nic nového pod sluncem – válka je synonymem zkázy, a když se jedná o holé lidské přežití, jdou hodnoty civilizační nadstavby pochopitelně stranou.

Ruská federace, brutální agresor ve válce se sousední Ukrajinou, je nástupnickým státem Sovětského svazu, k jehož éře oficiálně vzhlíží s nostalgickým obdivem. K jeho velikosti, velmocenskému postavení a rádooby pevnému vnitřnímu řádu. Řádu založenému na totalitní ideologii marxismu-leninismu, která se s odkazem na svůj „revoluční a vědecký“ charakter hrdě pyšnila tím, že vyřeší všechny problémy civilizovaného světa, včetně problematiky ničení životního prostředí a ekosystému planety. Pro mnohé uši bolševickou propagandou zpracovaných občanů tzv. socialistických států, jakož i naivních západních přívrženců, to znělo nadějně a neodolatelně, ba nabízelo konečně vysněnou alternativu k „hamižnému“ kapitalismu. O něm komunisté tvrdili, že ze své podstaty počítá s válkami, dokonce s válkou světovou a atomovou. Zato základním úkolem socialismu je prý trvalý mír a úplné odzbrojení, zkrátka cesta ke zlatému věku lidstva.

Krásná to slova, vždyť nám připomínají nezpochybnitelnou pravdu, že záchrana planety je možná, jen pokud bude žít v míru. V komunistickém pojetí má však tento axiom podstatný háček. Totiž dokud není dobojováno, myšlena je ona obrana míru, musíme se spokojit v ochraně planety s kompromisy. A kdy tedy bude vlastně dobojováno? No přece až se pracující celého světa stanou pány ve své vlastní zemi a dokončí se tak světové vítězství socialismu.

Tyto ideologické teze byly ve své době navíc „přesvědčivě futurvány“, zůstaneme-li u sovětského Ruska, senzačními zprávami typu, že za celá desetiletí existence SSSR nebyl na jeho území ohrožen žádný živo-

čišný druh, že první přírodní rezervace byla vyhlášena ještě za života soudruha Lenina a s dalšími to šlo poté, na rozdíl od zemí kapitalistických, jako na drátku. A celý svět tak může jen závidět. Závidí kupříkladu sovětským městům jejich rozsáhlé parky a překrásné sovětské přírodě pak průzračná jezera a čisté řeky. A který stát se může pochlubit takovou obdivuhodnou členskou masou Všeruské organizace ochránců přírody čítající bratru 30 milionů stoupenců? A těch stromků co jen ve vzorném komunistickém městě Moskvě vysadili...

Naše reálné zkušenosti se sovětským přístupem k životnímu prostředí však byly v oněch sedmdesátých a osmdesátých letech zcela jiné. Svědčí o tom už jen barbarské chování sovětské jednotky utábořené přímo v rezervaci Dvorský les na Rýchorách. Dokládá to řada oblundných ekologických zátěží snad všude, kde okupační posádky sídlily. Odstrašujícím příkladem za všechny je oblast Ralska, kde až do dnešních dnů probíhá extrémně nákladná sanace zamořených podzemních vod po okupační armádě, která se tu chovala příkladně jako doma. Obecně se, kromě naprosté absence ekologické výchovy okupantů, dává tento bezohledný vztah k přírodnímu prostředí do souvislosti s ruskou mentalitou holedbající se nekonečnou zemí – „strana balšaja i širokaja“, kde stromů, květin a zvířete, ba i lidí, je „mного“, takže proč na ně brát ještě ohledy, že? Tenhle zvrácený „středověký“ přístup spolu se spasilským komplexem, nyní již bez zastírací ideologie komunismu, válečným šílenstvím, pěstovanou nenávistí a děsivou krutostí tvoří v dnešních dnech onen hrůzný mix, jemuž je Ukrajina, její obyvatelé, kultura i příroda, vystavena.

Miroslav Petr, Východočeská pobočka STUŽ
mirek.petr@email.cz

Světový kongres environmentální výchovy (WEEC)

Více než 550 expertů a expertek na environmentální výchovu a vzdělávání z přibližně padesáti zemí se mezi 14. a 18. březnem 2022 sjelo v Praze, nebo se zapojilo on-line do 11. Světového kongresu environmentální výchovy (World Environmental Education Congress). Hlavním tématem kongresu bylo, jak vzdělávat novou generaci, aby zvládla čelit nastávajícím environmentálním výzvám.

Česká republika byla první stře-doevropskou zemí, která tento kongres v jeho téměř dvacetileté historii pořádala. Svoji velikostí šlo o jednu z největších pedagogických konferencí v dějinách České republiky. Program kongresu společně připravovali odborníci z českých i zahraničních univerzit, ekocenter a dalších organizací zabývajících se environmentálním vzděláváním. Jen v České republice se do přípravy zapojilo více než dvacet organizací, dalších téměř sedmdesát odborníků z celého světa se zapojilo do přípravy jednotlivých sekcí či recenzování příspěvků. Podle hlavního organizátora akce, Jana Činčery z Katedry environmentálních studií na Masarykově univerzitě, vznikl program jako společný projekt

široké odborné komunity a jeho příprava trvala téměř tři roky.

Kongresu se zúčastnili i vládní představitelé. Na zahájení tak promluvil kromě dalších předseda Senátu Miloš Vystrčil, ministr Mikuš Bek a ministryně Anna Hubáčková. Mezi účastníky nechyběli ani představitelé byznysu a neziskového prostředí. Propojení při přetrvávající pandemické situaci zajistila hybridní forma kongresu, která umožnila aktivní zapojení i těm účastníkům, kteří nemohli přijet do Prahy. „Problémy životního prostředí, jako je například klimatická změna, ze světa nezmizí. Musíme najít způsob, jak z dětí vychovávat aktivní občany, kteří budou citliví vůči přírodě a současně budou věřit v sílu demokracie

takové problémy řešit,“ řekl Jan Činčera.

Program kongresu tvořily přednášky předních světových expertů a expertek, panelové diskuze a semináře zaměřené na sdílení zkušeností a hledání nových cest pro teorii i praxi environmentální výchovy. „Setkání, jako je Světový kongres environmentální výchovy, nám umožňují zastavit se a zamyslet. Společně přijít na to, jak by se tato oblast vzdělávání měla změnit, aby lépe reagovala na současný složitý a nepřehledný svět,“ doplnil Jan Činčera.

Adéla Tlacháčová, SEVER
 adela.tlachacova@ekologickavychova.cz
 zdroj: weec2022.org
 Foto: archiv WEEC

Světový kongres mladých o environmentální výchově (YEEC)

Světový kongres mladých (Youth Environmental Education Congress) byl součástí Světového kongresu environmentální výchovy (WEEC) a byl to historicky první mezinárodní kongres mladých lidí, kteří aktivně řeší občanské a environmentální výzvy, propojují je se svým vzděláváním a kroky pro udržitelný život. Mezi 13. a 17. březnem 2022 se v Praze sjelo 120 mladých účastníků ve věku od 14 do 26 let z více než 22 zemí světa. Společně s experty environmentální výchovy řešili, jak má vypadat vzdělávání o životním prostředí a udržitelnosti v 21. století.

Kongres mladých propojil a podpořil mladé lidi, kteří jsou aktivní v oblasti životního prostředí, ochrany klimatu, udržitelnosti či

veřejného dění. Během pětidenního akčního programu, kterého se účastnilo cca 120 lidí z 22 zemí světa, si navzájem představili své

► aktivity a iniciativy, zažili exkurze a workshopy s pražskými lektory a sestavili návrh, jak by mělo vypadat environmentální vzdělávání a vzdělávání pro udržitelnost. Účastníci kongresu mladých (tzv. YEEC) se sjeli z různých zemí Evropy a také z Maroka a Turecka. Účast většiny mladých lidí byla financována z projektu Evropské unie v rámci programu Erasmus+, tato podpora umožnila výjezd i účastníkům z nejméně rozvinutých zemí Evropy, jako je např. Moldavsko, Kosovo nebo Bosna a Hercegovina.

Mladí ve věku od 14 do 26 let reprezentovali nejrůznější programy a iniciativy – např. program Roots and Shoots (Jane Goodall Institute), Mladé reportéry, Ekoškolu, Světový fond na ochranu přírody, Climate Heroes, Fridays for Future, skauty. Pestré je i spektrum činností, kterým se mnozí účastníci věnují i mimo tyto iniciativy – podnikání v oblasti ekologického stavebnictví, vedení ekologických kroužků, pěstování a prodej lokálních potravin, podpora rozvoje cyklistiky, odborné analýzy kvality vody, udržitelná móda, ekologická osvěta na sociálních sítích i v terénu, lektorování, environmentální umění, vývoj vzdělávacích aplikací

nebo zelených technologií... Nechyběly ani nejznámější české programy, iniciativy a tváře mladých environmentalistů, např. účastníci Hnutí Brontosaurus, skauta, programu Škola pro udržitelný život, mladí klimatičtí ambasadoři z programu Namysli, Sestry v akci za záchranu života či nominování na Cenu Josefa Vavrouška.

Mladí společně vytvořili poselství o tom, jak vnímají roli environmentálního vzdělávání a jaké klíčové změny navrhují. To představili na Světovém kongresu environmentální výchovy (WEEC) a také o něm vedli debatu s aktéry z oblasti ochrany životního prostředí anebo vzdělávání – např. s Deirdre Hodson z Evropské komise, Tamarou Mitrofanenko z programu OSN pro životní prostředí a s mnohými

zástupci z českého MŽP a MŠMT. Poselství však nepředstavili pouze prostřednictvím tradičních proslůvů, ale využili také tvořivé a atraktivní formy komunikace – ztvárnili je do komiksů, divadelní scény, uměleckých děl, básní či videí.

Pořadatelem akce bylo Středisko ekologické výchovy SEVER Horní Maršov ve spolupráci s Programovým a organizačním výborem WEEC, MŽP ČR, Magistrátem hlavního města Prahy, programem Erasmus+, World Wide Fund for Nature, Foundation for Environmental Education, IC OSN v Praze, Pedagogickou fakultou UK, VŠCHT, Hnutím Brontosaurus a organizací Namysli.

Mgr. Kateřina Borovinová, SEVER
katerina.borovinova@
ekologickavychova.cz

Ministerstvo životního prostředí

Erasmus+

Středoškolští studenti z Královéhradecka uspořádali akci požadující řešení příčin klimatické změny

V Hradci Králové na Masarykově náměstí se v pátek 17. června 2022 v brzkém odpoledni sešly desítky studentů na stávce za klima. Studenti se připojili ke stávkám, které proběhly po celé východní Evropě. Podle středoškoláků vlády nedělají dostatek a ignorují hrozby, které klimatická krize představuje.

Akce začala projevy několika středoškoláků. „Klimatickou spravedlnost teď!“ znělo od studentů na Masarykově náměstí. Vystoupil také Jiří Kulich ze Střediska ekologické výchovy SEVER a Tomáš Biheler z kolektivu Food not Bombs Hradec Králové. Následně promluvila Kristina Hamplová z kampaně Zastavme špinavé prachy o vztazích mezi fosilním a finančním průmyslem a Matyáš Jakubů z hnutí Limity jsme my o úspěchu Klimatické žaloby u Městského soudu v Praze.

Jiří Kulich k akci řekl: „To, že se studenti aktivně zapojují do veřejné debaty, komunikují o složitých tématech a kriticky je zkoumají, je důležité i pro jejich vzdělávání. Výzkumy totiž ukazují, že lidem pro environmentálně odpovědné jednání často nechybí ani tak

znalosti, ale přesvědčení o vlastním vlivu. Studenti si proto z akce odnesli i publikace o klimatickém vzdělávání připravené pracovní skupinou Rady vlády pro udržitelný rozvoj, aby je mohli sdílet se svými učiteli a spolužáky. Je totiž důležité, aby nejen přesvědčovali veřejnou správu a veřejnost o tom, že je třeba odstraňovat příčiny klimatické změny, ale aby diskutovali i se svými učiteli a spolužáky, co a jak se mají učit – i proto, aby jejich následovníci už nemuseli vyzývat starší generace k akci „na ulici“.“

Hnutí Fridays for Future v České republice dlouhodobě poukazuje na potřebu urychlit snahy zbavit se závislosti na fosilních palivech. Na červnové stávce za klima studenti také upozornili na plánovaný odchod od uhlí do roku 2033. Nelíbí

se jim však, že plány na spravedlivou transformaci nebyly dostatečně konzultovány s veřejností nebo, že by peníze měly čerpat převážně velké firmy na úkor malých projektů. Také mají obavy z toho, co bude se zaměstnanci fosilního průmyslu.

Studenti se celosvětově odvolávají na zprávu IPCC – Mezivládního panelu pro změnu klimatu, která nastiňuje, že pro udržení stabilního klimatu se planeta nesmí oteplít nad 1,5 stupně Celsia. Poslední zveřejněná zpráva však konstatuje, že se planeta oteplí o 3 stupně Celsia oproti teplotám před průmyslovou revolucí. Podle zprávy povede oteplení k častějším a extrémnějším výkyvům počasí, mezi které patří např. sucho, požáry, povodně, tornáda.

redakce

zdroj: fridaysforfuture.cz

Zvonek zelený – pták roku 2022

Česká společnost ornitologická vyhlásila ptákem roku 2022 zvonka zeleného. Pomyslné žezlo převzal od káně lesní, ptáka roku 2021. Udělením titulu pták roku zvonkovi chtějí ornitologové upozornit na to, že ptáci, které považujeme za obyčejné a všudypřítomné, nemusí být běžní napořád, pokud budeme do jejich životů a životního prostředí nešetrně zasahovat.

Hlavní znaky zvonka zeleného (*Chloris chloris*) jsou zářivě žlutá páska v křídle v zeleném kabátku, mohutný kuželovitý zobák, který mu umožňuje louskat i tvrdá semena, a jasný hlasitý zpěv, který připomíná zvonění malého zvonečku nebo i elektrického domovního zvonku.

Zvoncek jsou téměř výhradně býložravci. Živí se semeny plevelů, stromů, keřů, ale i květy a plody. Mláďata krmí z části i hmyzem a pavoukovci, jako všichni naši pěvci.

Zvonek hnízdí na otevřeném hnízdě v hustých větvích většinou dvakrát ročně. První hnízdění bývá v jehličnanech (listnáče ještě nejsou dostatečně olistěné), druhé v listnácích. Má 4–6 bílých až namodralých vajec s matnými načervenalými skvrnkami a tečkami. Na vejcích sedí pouze samice, samec ji po dobu inkubace krmí. Po vylíh-

nutí samice zpočátku mláďata zahřívá a o shánění potravy se stará jen samec. Později už mláďata krmí oba rodiče. Po 14–16 dnech mláďata vylétají z hnízda, ale oba rodiče se o ně ještě dále starají.

Zvoncek zelené lze u nás pozorovat celoročně. Žijí na celém území ČR, preferují teplejší nížiny. Obývají otevřenou zemědělskou krajinu s poli, sady a pásy křovin, ale žijí i v lidských sídlech včetně největších měst, kde vyhledávají zahrady a parky. U nás jsou zvonci většinou stálí. Menší část populace je tažná (17 %), nebo tráví zimu v oblasti několika set km od hnízdiště (10 %). Většina zvonků (73 %) se drží do 20 km od hnízdiště. V zimě na krmítku tedy potkáme hlavně ptáky, kteří v létě hnízdí poblíž. Tažná část populace táhne od září do října do Středomoří, vracejí se v březnu až dubnu.

Ačkoli zvonka dodnes zastihneme na celém území Česka, údaje z Jednotného programu sčítání ptáků ukazují, že zvonků ubývá. Zhruba až do roku 2010 se zdálo, že zvonek u nás nijak zásadně nemění svoji početnost, na rozdíl od řady dalších druhů zemědělské krajiny. Jako převážně semenožravý druh žijící v blízkosti člověka, často ve vesnicích, na tom byl lépe než řada jiných druhů. Za posledních deset let ale dvě třetiny našich zvonků zmizely.

Hlavní příčinou úbytku zvonka je podle ornitologů závažná ptačí nemoc trichomonóza. Kvůli ní se zvonek stal jedním z nejrychleji ubývajících ptačích druhů posledního desetiletí. Trichomonózu způsobuje parazitický prvok bičenka drůbeží *Trichomonas gallinae*, která napadá zadní část ptačí ústní

dutiny – jícen a vole. Zde se namnoží a způsobuje rozsáhlé záněty, které znemožňují polykání a ptáci nakonec uhynou hladem. Bičenky se přenášejí slinami a zbytky potravy, která odpadne nakaženým ptákům od zobáku. Na vzduchu bičenka dlouho nevydrží, ale pokud kousek semínka hned sežobne jiný zvonek, je tragédie hotová. Krmítka, kde jsou ptáci v těsném kontaktu, tedy přispívají k šíření nemoci, a proto se trichomonóze říká krmítková nákaza. Nákaza není přenosná na člověka. Pro ptáky je ale smrtící. Základními příznaky trichomonózy jsou netečnost, načepýřené peří, apatické chování. Pták často nemá sílu uletět, v krmítku zdánlivě pospává. Může mít přivřené oči, problémy s dýcháním. Ptákům napadeným bičenkami tečou sliny, často mají mokré opeření kolem zobáku, těžce polykají, vyplivují potravu. Mnohdy hynou přímo na krmítku či v jeho blízkosti. Smysluplná léčba volně žijících ptáků s trichomonózou není možná. Pokud ptáka s trichomonózou pozorujeme, je potřeba přestat s příkrmováním aspoň na dva týdny, všechna krmítka vyčistit a nechat důkladně vysušit (bičenku drůbeží sucho spolehlivě zabije) a výskyt ohlásit na birdlife.cz/choroby. Zároveň je nutné informovat sousedy, kteří mají krmítka.

Pokud tedy příkrmujeme, dělejme to správně a zodpovědně, abychom ptákům spíš neškodili. Abychom se vyhnuli trichomonóze na krmítku, je klíčová prevence. Denně z krmítka odstraňujeme zbytky potravy a trus. Pravidelně pítka i krmítka čistíme a po umytí necháme důkladně vysušit. Ideálně používáme závěsná krmítka se zásobníky, kde se ptáci nesdružují ve velkých hejnech, namísto velkých dřevěných krmítek, ve kterých ptáci stojí v potravě a která se špatně čistí.

Jak můžeme zvonka podpořit během celého roku? Místo příkrmování na krmítku připravme zvonkům ideální přirozené prostředí, kde budou moci žít, hnízdit a sbírat potravu. Jak na to? V hnízdním období nekácejte stromy ani neprořezávejte keře – ohrozili byste hnízdění. Udělejte svou zahradu pestrou a různorodou. Takovou, kde ptáci najdou dostatek semen a bobulí pro sebe a housenek či pavouků pro mláďata. Pokud hospodaříte na poli, snažte se omezit chemii, zakládejte remízky s křovinami, úhory, zkrátka se snažte nabídnout místo ke sběru potravy a hnízdění. Mimo zimní období se nemoci šíří více než v zimě, proto doporučujeme od jara do podzimu ptáky nepřikrmovat a naopak ptákům vytvořit prostředí, kde najdou přirozenou potravu. Vždy, když příkrmujete, důsledně dodržujte hygienu a preferujte taková krmítka, která se dobře čistí a kde se ptáci příliš nesdružují.

Zvonek byl donedávna běžným druhem, nyní je stále vzácnější. Je jen na nás, zda přijmeme zodpovědnost, abychom ptákům v dobrém úmyslu neškodili.

redakce

zdroj: www.birdlife.cz

Moták lužní – nový obyvatel krkonošského podhůří

Zprávy o ohrožených druzích, které nám nenávratně mizí před očima, sledujeme po celém světě a bohužel ani v Krkonoších nám tento jev není cizí. Naštěstí se ještě občas objeví druh, kterému se v našich končinách naopak začíná dařit. Štíhlý dravec s výškou do půl metru, s dlouhými a úzkými křídly s rozpětím zhruba jeden metr. Loví hlodavce, malé ptáky, ještěrky a nepohrdne ani hmyzem.

Dalo by se očekávat, že se za tímto šťastlivcem vydáme na území národního parku. Místo toho však vyrážíme na farmu rodiny Basařových v Prosečném, pár kilometrů od hranice ochranného pásma Krkonošského národního parku.

Je konec července minulého roku. Z okraje pole se vzrostlým obilím vyhlížíme světlého dravce menšího než káně, nad jehož jménem se mnozí laici s úsměvem pozastaví. Moták lužní své rodové jméno nezískal náhodou. Během svého houpavého letu se široce rozevřenými úzkými křídly skutečně působí, jako by se nad zemí neohrabaně potácel. Ještě před několika desetiletími to byl v Česku poměrně vzácný ptačí druh, dnes už se jedná o docela běžného dravce, zejména v nižších polohách. Hnízdění ale bylo ▶

potvrzeno i na Českomoravské vrchovině (660 m n. m.) a v Krušných horách pravděpodobně hnízdil až v 900 metrech nadmořské výšky. Že tento druh poprvé zahnízdil také v Podkrkonoší, potvrzuje chování páru, který pozorujeme v letu nad polem nedaleko Prosečného. Samec i samice mají napilno – opakovaně zaletují s potravou do obilí a neúnavně odhánějí luňáky, zvědavě poletující okolo. Zaneprázdněný pár nám nevědomky prozrazuje přesnou polohu hnízda, a když potřetí zaletí s potravou do stejného místa, vyrazíme hnízdo dohledat.

Lány polí nebyly vždy vyhledávaným prostředím motáků lužních. Jejich přírodní hnízdní biotopy v podobě zamokřených luk, pastvin a neobdělávaných ploch vzaly zaslavě během kolektivizace a nástupu intenzivního zemědělství. Na dnešní agrární krajinu se sice adaptovali, hnízděním na zemi ale riskují úplně všechno. Mláďata totiž bývají v době sklizně ještě nevzletná a na životě je tak ohrožuje zemědělská technika. Podobně jsou této hrozbě každoročně vystavovány i další druhy ptáků vázaných na zemědělskou krajinu, jako například chrástali polní, skřivani polní nebo čejky chocholaté. A stejně by také mohla dopadnout mláďata motáků v Prosečném. Proto vyrážíme do pole – chceme zaznamenat přesnou polohu hnízda a zjistit přibližně stáří mláďat. Pokud budou ještě příliš mladá a seč v plánovaném termínu zkraje srpna by je mohla ohrozit, bude potřeba hnízdo označit a sklizeň ve vyznačeném místě posunout na později, až mláďata z hnízda vylétnou. To je jednoduchý způsob, jak zabránit zbytečnému zničení celé snůšky.

Zní to sice jednoduše, ale nic

z toho by se nemohlo povést bez ochotných farmářů. Pan Basař našťástí patří k hospodářům nakloněným přírodě a velmi vstřícně s námi jednal už při prvním telefonátu. O motácích na svém poli neměl tušení a s případným posunutím seče ihned souhlasil. Teď se svým synem stojí nad úspěšně nalezeným hnízdem, a zatímco si zvědavě prohlíží tři mláďata, sepisujeme údaje a GPS souřadnice. Mláďata jsou stará jen něco málo přes dva týdny a seč na začátku srpna by je tedy skutečně ohrozila. Proto jsme kontaktovali zkušeného ochránce motáků lužních Vladimíra Peteru, který o pár dní později přijel hnízdo označit čtyřmi vysokými tyčemi a zabezpečit oplocenkou proti predátorům. Cestou k hnízdu ho čekalo překvapení. Nedaleko od něj vylétla z obilí jiná samice motáka! Ukázalo se, že dvacet metrů od prvního hnízda se nachází druhé, se čtyřmi zhruba desetidenními mláďaty! Rovnou tedy zabezpečil i toto nově nalezené hnízdo a lokalitu v následujících dnech dál sledoval.

Hnízda v Prosečném jsou historicky prvním dokladem o prokázaném hnízdění motáků lužních v Krkonoších a jejich podhůří. Dnes se s tímto dravcem setkáváme čím dál častěji, ale první záznam odtud pochází z roku 1971 a další je až z konce 20. století. Ojedinelá pozorování navíc zachycovala pouze tažné ptáky. V hnízdním období začali být motáci lužní v krkonošské oblasti pravidelněji registrováni teprve od roku 2013. V roce 2021 sledovali ornitologové v porovnání s předchozími lety významný nárůst početnosti ve střední a východní části krkonošského podhůří. Kromě dvou párů v Prosečném se o hníz-

dění pravděpodobně pokoušely také další tři páry, a to u Prostředního Lánova, Černé Vody u Žacléře a dokonce na hřebenech u Úpského rašeliniště. Studie z jiných koutů České republiky připisují nárůst početnosti motáků lužních zvýšené potravní nabídce v podobě hrabošů polních. To by odpovídalo podkrkonošské gradaci hrabošů v letech 2020–2021. Kromě toho motákům po celé republice významně prospívá praktická ochrana hnízd, které se ornitologové věnují již přes dvacet let a díky které úspěšně vyhnízdlily také „naše“ dva páry na pozemcích Farmy Basařovi, s. r. o.

Podle pozorování ornitologa Petery byla všechna mláďata vyvedena z hnízd až na sklonku srpna. Díky bezproblémové spolupráci ochránců (Správa KRMAP a České společnosti ornitologické) a pana Basaře vylétlo do světa sedm mladých motáků. Nic bychom se ale nedozvěděli bez ornitologa Josefa Vrány, který nás o možném hnízdění v Prosečném včas informoval. Právě sdílení pozorování je první a nejdůležitější krok k ochraně.

I tento rok se motákům lužním v podhůří dařilo. Na farmě u Basařů v Prosečném vyhnízdl jeden pár, který úspěšně vyvedl 4 mláďata a zadařilo se také na nedalekém poli u Klášterské Lhoty, kde byla vyvedena minimálně dvě mláďata!

Pozorujeme tedy i nadále dění nejen na polích, ale také na neobdělávaných plochách, zamokřených loukách a rašeliništích. Pokud motáky lužní spatříte, nebo dokonce zjistíte jejich možné hnízdění, kontaktujte Správu KRMAP (kmikslova@krnap.cz), jejíž odborní pracovníci vaše záznamy zaevidují a v případě potřeby podniknou kroky k jejich ochraně. Někdy stačí jen velmi málo, abychom úbytek živočišných druhů z naší přírody zpomalili a aby dobrých zpráv přibývalo.

Více se o motácích lužních v Krkonoších a jejich podhůří dočtete ve zpravodaji PRUNELLA 2021, který je volně dostupný na stránkách Správy Krkonošského národního parku (www.krnap.cz/prunella). Tento zpravodaj vychází jednou ročně péčí Oblastní ornitologické sekce při Správě Krkonošského národního parku.

Karolína Mikšlová, Správa KRMAP
kmikslova@krnap.cz
 Foto: Vladimír Petera

Toužíte po kytici do vázy? Natrhejte si lupinu, pomůžete tím přírodě!

Nejdravěji se rozšiřujícím invazivním druhem Krkonoš se stává v posledních letech lupina. Mnohé louky září modrou barvou této vysoké rostliny. Stává se doslova nezastavitelnou.

Lupina mnoholistá (*Lupinus polyphyllus*), známá také jako vlčí bob mnoholistý, je původem ze Severní Ameriky. Kvete od června a její bohatá květenství plodí velké množství semen s vysokou klíčivostí. Dospělé rostliny jsou mohutného vzrůstu a vytvářejí rozsáhlé zapojené porosty. V symbióze s hlízkovými bakteriemi dokáží obohacovat půdu o dusík a měnit tak živinové poměry v půdě vyhovující rumištním druhům jako je např. kopřiva nebo šťovík. V Česku je lupina mnoholistá klasifikována jako invazivní druh, který poškozuje naše ekosystémy. Invazivní rostliny jsou charakteristické tím, že se snadno šíří. Lupina si zvolí-

la dravou životní strategii s velice efektivním způsobem rozmnožování. Produkuje vysoké množství semen a tvoří husté porosty. V našem prostředí nemá přirozené nepřátele.

Lupina se bohužel vyskytuje i na krkonošských loukách. Postupně vytlačuje původní luční druhy. Pro krkonošské louky představuje závažné riziko. Provedená mapování potvrzují, že lupiny v Krkonoších přibývá. Jako agresivní invazivní druh škodí rostlinám, které jsou v Krkonoších původní. Bohužel není v možnostech Správy KRMAP sekat lupinu včas všude tam, kde se rozšířila. Prosíme proto o pomoc vlastníky luk a hospodáře. Včasná

seč omezí další šíření lupiny. Lupinu je třeba sekat nejdříve v době, kdy začne kvést, aby nemohla vytvořit semena. Správa KRMAP bude také ráda za informace o výskytu lupiny i dalších invazivních rostlin v Krkonoších. A když na svých túrách jako návštěvníci hor uvidíte kvetoucí lupinu, klidně si ji utrhnete, pomůžete krkonošské flóře (pozor ale na lupinu odkvetlou se zralými semeny – abyste naopak nepřispěli k jejímu dalšímu šíření). Děkujeme!

Daniel Bílek, Správa KRMAP,
dbilek@krnap.cz
Radek Drahný, Správa KRMAP,
rdrahny@krnap.cz

Práce s místem ve výuce – seminář v Horním Maršově

Středisko ekologické výchovy SEVER v Horním Maršově hostilo seminář pro učitele k místně zakotvenému učení (MZU). Akce se konala v rámci projektu Místní akční plán (MAP) Trutnovsko II. Interaktivní setkání si nenechalo ujít 16 zájemců o práci s místem ve výuce. Teoretickou část semináře zajistili manželé Hana a Jiří Kulichovi. Zkušení lektori Lenka Burešová, Radovan Vlček a Jiří Svoboda pak ukázali účastníkům své metody práce. Učitelé viděli, že lze MZU aplikovat přímo v terénu, například formou badatelské hry. Seznámili se mimo jiné i s tvorbou pocitové mapy obce. Účastníci si také nasdíleli své zkušenosti, obdrželi rovněž odbornou literaturu. Z hlediska MAP jsou podobná setkání důležitá. Díky vzájemnému obohacování kantorů o nové náměty či postupy mají žáci v konečném důsledku lepší povědomí/vztah k místu, kde žijí nebo navštěvují školu.

*Petr Zálší, manažer MAP Trutnovsko II, Místní akční skupina Království – Jestřebí hory, o.p.s.
zalis@kjh.cz*

Férová snídaně v Hradci Králové

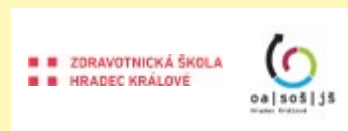
V sobotu 14. května se čtyři desítky lidí sešly u Bajkazyly v Gayerových kasárnách na Férové snídani. Ta se koná vždy druhou květnovou sobotu na Světový den pro fair trade, aby podpořila zájem o pěstitele kávy, kakaa nebo banánů ze země Afriky, Asie a Latinské Ameriky. Hlavním letošním organizátorem byla fairtradová Obchodní akademie, SOŠ a JŠ, která ke spolupráci přizvala fairtradovou Střední zdravotnickou školu, Bez Obalu HK a Trash Hero. Počasí bylo nádherně slunečné. Na trávě postupně vznikaly barevné čtverce a obdélníky z dek účastníků. Každý samozřejmě přinesl i nějakou dobrotu – bábovky, palačinky s různými čokoládovými pomazánkami nebo s marmeládou, banánový chleba, několik druhů sušenek, pečivo z místních pekárny a mnoho dalších domácích

dobrot připravených z fairtradových či regionálních surovin. Nad vším se vznášela vůně fairtradové kávy, která se nejen pila, ale zároveň posloužila i jako barva pro malování obrázků. Program byl obohacen amatérskými hudebními vystoupeními – kytara, housle, trumpet, kostičkohraním a k zapůjčení byly i fairtradové míče. Všichni se výborně bavili, navzájem komunikovali, vyměňovali si recepty, sdíleli zkušenosti. Těšíme se, že za rok nás bude zase o něco víc.

*Mgr. Michala Holoubková,
Obchodní akademie, Střední odborná škola a Jazyková škola
p právem státní jazykové zkoušky,
Hradec Králové,
holoubkova.michala@oahk.cz*

*Mgr. Hana Kujalová,
vedoucí vychovatelka DM
VOŠZ a SZŠ Hradec Králové,
hana.kujalova@zshk.cz*

Kampaň obyčejného hrdinství aneb Od malých činů k velkým dopadům

V dubnu a květnu 2022 proběhl ve školách po celé České republice 4. ročník kampaně, která podněcuje skupiny i jednotlivce ke zmírnění osobního dopadu na životní prostředí. Letos se do Kampaně zapojilo 11 811 hrdinů a společně dokázali velké věci.

V 11 různých výzvách se tisíce lidí snažili být šetrnější a úspornější. Vyráběli přístřešky pro zvířata, sázeli stromy, zlepšovali technologicky i strategicky svoji domácnost, aby v budoucnu ušetřili nejen vodu či emise, ale také peníze. Studovali a vzdělávali se a také si dávali digitální detox.

Celkově se díky Kampani obyčejného hrdinství ušetřilo a ušetří stovky tun emisí oxidu uhličitého každý rok. Pro motýlí louku a divočinu se vyčlenila plocha 7 pražských Václaváků a bylo zasazeno tolik stromů a keřů, že by to pokrylo 69 tenisových hřišť.

Kampaň funguje již čtyři roky formou 7denních výzev, ve kterých nabízí tipy nejen aktivním jednotlivcům, kterým dává jednoduché konkrétní návody ke zmírnění osobního dopadu na životní prostředí, ale i školám, organizacím či rodinám, které motivuje k udržitelnějšímu

způsobu života a k aktivnímu občanství. Zároveň rozvíjí přemýšlení v souvislostech, kreativitu, odolnost vůči změnám a omezením. Další ročník Kampaně obyčejného hrdinství proběhne v dubnu 2023.

zdroj: ekoskola.cz, www.terezanet.cz

Zlepšování životního prostředí ve svém okolí dovedlo 29 školních Ekotýmů k mezinárodnímu titulu Ekoškola

Ve čtvrtek 16. června 2022 si převzalo mezinárodní titul Ekoškola 29 školních Ekotýmů oceněných škol z celé České republiky. Ocenění školy získaly za dlouhodobou práci v mezinárodním programu Ekoškola, který pomáhá žákům a učitelům

aktivně a samostatně zlepšovat životní prostředí ve svém okolí.

Cílem programu je zapojit do Ekoškoly co největší počet mateřských, základních a středních škol v České republice. Program totiž skvěle rozvíjí kompetence, které děti opravdu potřebují ke svému budoucímu životu.

Titul Ekoškola letos získalo nebo obhájilo 6 mateřských, 23 základních a středních škol. Žáci se v těchto školách učí o environmentálních tématech a zároveň sami usilují o minimalizaci odpadů, úspory energie či vody a tím i zmírnění dopadů klimatické změny. Zcela prokazatelně svou činností zlepšují životní prostředí ve svém nejbližším okolí.

Pomocí metodiky 7 kroků učíme žáky v Ekoškole pracovat v týmu, získávat informace a smysluplně je propojovat. Ukazujeme jim, jak analyzovat současný stav a plánovat změny, ty pak uskutečňovat, realizaci změn vyhodnocovat a učit se z chyb. Součástí je samozřejmě informování okolí o tom, co se žáci dozvěděli a případně možnost ovlivňovat rodiče, přátele a celkové společenství, jehož jsou součástí. To vše si mohou žáci ZŠ a SŠ i učitelé vyzkoušet v 9 tématech (voda, energie, odpady, prostředí školy, šetrný spotřebitel, doprava, klimatické změny, biodiverzita, jídlo a svět) a děti a učitelé v MŠ ve 4 tématech (voda, odpady, prostředí školy, jídlo a svět). Takový přístup vede mladé lidi k angažovanosti, která se projevuje změnami v osobních životech, ve škole i v jejich okolí.

Program Ekoškola podporuje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR, Ministerstvo životního prostředí ČR, Magistrát hlavního města Prahy a Státní fond životního prostředí.

zdroj: www.enviweb.cz,
<https://ekoskola.cz/>

Účastníci Světového kongresu environmentální výchovy na SEVERu

V březnu tohoto roku proběhla v Praze významná událost – 11. Světový kongres environmentální výchovy (WEEC), na kterém se setkalo několik stovek lidí, kteří pracují v oblasti výchovy a vzdělávání k udržitelnému rozvoji a ochraně životního prostředí (ve školách, školských i mimoškolských zařízeních, nevládních organizacích, zájmových spolcích, odborných institucích).

Část programu kongresu byla vyhrazena pro výjezdní semináře (tzv. Field session) do několika renomovaných organizací, které se v ČR zabývají environmentálním vzděláváním. Skupina 25 zájemců pobývala dva dny v Domě obnovy tradic, ekologie a kultury v Horním Maršově, který provozuje Středisko ekologické výchovy SEVER. Účastníky zaujalo nabízené téma semináře „Příroda a komunita jako nejlepší učebna“, což je téma, kterým se SEVER dlouhodobě zabývá.

Privítali jsme u nás hosty – převážně pedagogy z univerzit (USA,

Kanada, Velká Británie, Norsko, Itálie, Belgie, Německo, Polsko, ČR), kteří si vzájemně představili zajímavé přístupy, metody a inspirativní příklady dobré praxe. My ze SEVERu jsme seznámili přítomné s konceptem místně zakotveného učení, s ukázkami, jak DOTEK, jeho expozici a blízké okolí využíváme k interpretaci místního přírodního a kulturního dědictví Krkonoš. Současně jsme také představili náš dlouholetý program aktivního občanství Škola pro udržitelný život.

V programu samozřejmě nechyběly „kuloární“ debaty, výměna

názorů a zkušeností. Pro naše hosty jsme pro zpestření rovněž připravili večerní zážitkový program ve starém kostele a ochutnávku regionálních specialit. Seminář byl zakončen terénní exkurzí, v jejímž závěru se účastníci sešli na starém středověkém mostě ve Sklenářovicích, místo bylo symbolické – tématem světového kongresu bylo „Budování mostů v době klimatické krize“.

Hana Kulichová, SEVER
hana.kulichova@ekologickavychova.cz

Když se pracuje, může se i slavit

Práce bylo hodně, oslava jen symbolická. A co, kde a jak se slavilo? Především Den Země v Přírodní památce Na Plachtě – jako už tradičně rýči, hráběmi, nůžkami, pilkami a sekerami...

Sluníčko přilákalo v sobotu 23. dubna na tradiční brigádu rekordní počet účastníků. Valnou většinu tvořili studenti Prvního soukromého jazykového gymnázia, jako obvykle však dorazili i studenti z Biskupského gymnázia a děti s učitelkami ze ZŠ Úprkova, ZŠ Habrmanova a ZŠ Předměřice nad Labem. Na 130 účastníků pod vedením odborníků z Muzea východních Čech a ZO ČSOP JARO Jaroměř realizovalo zásahy potřebné pro dobrou kondici několika biotopů a zachování biodiverzity rostlin a živočichů. Samotářské včely uvítaly nově vytvořené písčité duny, luční společenstva byla zbavena náletových dřevin a staré trávy a obojživelníci se těšili z prohloubených a vyčištěných vodních tůň.

Při práci vyhládne, a tak občerstvení v podobě špekáčků, přichystané děvčaty z ekocentra SEVER, brzy zmizelo – ještě že byly v záloze slavnostní perníčky připomínající dvacetileté působení SEVERU v Hradci Králové. Důvodem k oslavě bylo i desetileté výročí vzniku obecně prospěšné společnosti (Středisko ekologické výchovy SEVER Hradec Králové, o.p.s.).

Koho práce unavila, mohl se projít, zamyslet se a získat informace na „klimatické stezce“, menší brigádníci se zabavili výrobou „frčící“ zeměkoule nebo rosníčky lapající mouchu. Největším zážitkem ovšem bylo setkání se skutečnou rosníčkou a dalšími živočichy, které účastníkům představili Blanka Mikátová a David Číp.

Nakonec byli všichni zmoženi, ale spokojeni. Doufáme, že Přírodní památka Na Plachtě bude i nadále útočištěm mnoha druhů zajímavých, ale hlavně ohrožených a chráněných druhů živočichů a setkání s nimi se stane nevšedním zážitkem pro stále více návštěvníků.

Lenka Hronešová, SEVER
lenka.hronesova@ekologickavychova.cz

Biomimikry – učíme se pro budoucnost

V minulosti jsme vás informovali o projektu Biolearn – učíme se od přírody, který probíhal v uplynulých 3 letech. Projekt se zaměřoval na inspiraci přírodou pro lidské inovace a výuku v této oblasti. Příroda jako učitelka a inspirace pro lidské inovace je zajímavý přístup, který získává mnoho příznivců mezi učiteli po celém světě. Výstupy z projektu (lekce pro žáky od 12 do 16 let) si můžete stáhnout na stránce biolearn.eu.

V současné době realizuje Středisko ekologické výchovy SEVER podobný projekt, ovšem určený mladším žákům ve věku 9–12 let. Rádi bychom vytvořili krátké výukové lekce, které budou žáky učit základním principům přírodních zákonitostí a zároveň podněcovat k přemýšlení, jak se od přírody můžeme učit my lidé. Připravujeme podklady, abyste ve své škole mohli uspo-

řádat tzv. „Biomimikry den“ plný zajímavých a inspirativních aktivit pro mladší žáky.

Nové lekce vytváříme ve spolupráci s partnery z Velké Británie, USA, Holandska, Maďarska a Slovenska. Ve školním roce 2022/2023 bychom je pak rádi testovali na našich školách a poprosili pedagogy o zpětnou vazbu. Vybraní učitelé budou mít možnost na jaře 2023 vycestovat na 5 dní do Holandska,

Erasmus+

kde se seznámíme s příklady dobré praxe u zkušenějších partnerů.

Pokud učíte děti ve věku 9–12 let a chtěli byste se do projektu od září zapojit, kontaktujte nás prosím na níže uvedeném e-mailu.

*Mgr. Milada Dobiášová, SEVER
milada.dobiasova@ekologickavychova.cz*

Učíme se skrze přírodní zahradu

Cykklus seminářů, který se uskutečnil na jaře roku 2022 ve Středisku ekologické výchovy SEVER v Horním Maršově, byl završením téměř tříletého mezinárodního projektu „Creating Nature Garden and Learn Through It“, podpořeného evropskou komisí v rámci programu Erasmus+.

Cílem projektu bylo společně s rakouskými partnery z organizace Natur im Garten a slovenskými partnery z organizace Centrum environmentálních aktivit vytvořit metodiku pro tento cyklus seminářů, který následně proběhl ve všech třech zemích.

Jednalo se o tři dvoudenní semináře pro nadšenou skupinu pedagogů mateřských a základních škol, lektorů a dalších pracovníků s dětmi. Semináře byly postavené na aktivním zapojení účastníků. Minimum času jsme trávili přednáškami, naopak jsme si zkusili jednotlivá témata v reálu, diskutovali a sdíleli (i po večerech třeba u ohýnku).

První seminář proběhl na konci dubna a byl zaměřený na seznámení s konceptem přírodních zahrad, šetrným způsobem hospodaření, pěstováním na školních zahradách, dále jsme se věnovali tématu půda a kompost. Příjemným oživením bylo sobotní lektorování permakulturní designérky Mgr. Adély Hrubé, s ní si účastníci mimo jiné

zkusili zasít správný permakulturní záhon.

Druhý seminář o měsíc později byl zaměřený hlavně na vzdělávání. Zabývali jsme se tématy jako je význam učení v zahradě, zapojení školní přírodní zahrady do různých předmětů, vhodné vzdělávací metody v zahradě apod. Součástí semináře byla i část o užitečném hmyzu v zahradě, v rámci které jsme vyráběli hmyzí domek či odchytávali vodní, půdní a luční bezobratlé v zahradě.

Poslední seminář na začátku června byl zaměřený na plánování a budování zahrady a jak do tohoto procesu zapojit žáky, dále na možnosti získávání podpory (finanční, materiální i lidské) a na šíření myšlenky přírodních zahrad, které proběhlo formou zahradního questu. Druhý den semináře jsme se společně vydali na exkurzi. Nejdříve jsme navštívili ukázkovou přírodní zahradu Na Větrníku v Červeném Kostelci. Majitelka této soukromé zahrady uprostřed města paní Pokoráková pro nás ještě připravila

Erasmus+

workshop výroby oleje z lavandinu. Následovalo příjemné občerstvení v zahradní kavárně Trees a cesta na ukázkovou školní přírodní zahradu při ZŠ Komenského v Novém Městě nad Metují. Zde nás provedl nadšený pan učitel a realizátor této zahrady Mgr. Václav Nýč. Představil nám záludnosti budování přírodního jezírka a popsal využití zahrady při výuce. Zde jsme se už museli rozloučit a slíbit účastníkům, že příští rok nabídneme nějakou další vzdělávací akci.

Vám, kterým je toto téma blízké, můžeme slíbit, že do budoucna plánujeme opakování tohoto kurzu a další vzdělávací semináře v této oblasti. Neváhejte nás kontaktovat třeba i s prosbou o pomoc při proměně vaší školní zahrady v přírodní.

*Mgr. Šárka Škodová,
koordinátorka projektu, SEVER
sarka.skodova@ekologickavychova.cz*

Divokou přírodou Šumavy – dvacet let od založení české pobočky A Rocha

Na pět desítek účastníků dvoudenní konference se vrátilo po dvaadvaceti letech k prvopočátkům naší práce, tehdy totiž v červnu 2000 se konala na Prachaticku přípravná konference. Nyní nás opět hostila útulná kaple Církve bratrské za Husovým domkem a místní farníci nás vřele vítali.

Hlavní řečník Dr. Dave Booklees z Velké Británie přiletěl na radu lékařů kvůli covidu s denním zpožděním, a tedy shromážděným šedesáti teologům v Praze přednášel ve čtvrtek 16. června 2022 pouze on-line. Přesto na jeho přednášce vládla úžasná atmosféra s množstvím otázek.

V pátek večer byl již Dave v Hu-

sinci a mírně pokašlávajíc odvedl skvělou práci při představení tématu Bible a živá příroda. Na něj navazoval v druhém bloku Ing. Lukáš Linhart z Národního parku Šumava s tématem Mokřady na Šumavě. A ty jsme navštívili hned v sobotu na Soumarských slatích. Celý projekt revitalizace šumavských rašelinišť zaznamenává díky vedení

Národního parku Šumava obrovský a obdivuhodně rychlý progres. To jsme viděli při celodenní exkurzi, kde nás Lukáš Linhart spolu s ornitologem parku Alešem Vondrkou prováděli.

A večer, příjemně unaveni, jsme seděli opět v kapli a sledovali podruhé Davea Booklesse s jeho pozitivním slovem Naděje klimatických

změn. Nikdo neusnul, jak se někdy v kostele děje, ani při druhém bloku našeho přítele ředitele Národního parku Šumava Mgr. Pavla Hubeného. Ten dodržel ukázněně čas přednášky a odměnou mu přibyla palba zajímavých a chytrých otázek. Nedělní bohoslužba v kapli s místními farníky vyzněla v duchu vděčnosti a vědomí, že nejsme jako lidstvo zcela opuštěni, ale je nad námi laskavý boží úsměv. Slovo Davea Booklesse i ostatní jeho skvělé vstupy lze najít na našem webu (www.arocha.cz).

Ale tím to krásné společenství ještě neskončilo. V neděli odpoledne jsme se vydali na starý zálesácký srub U kulíška u malebné řeky Blanice, krásné čarodějky, která si tady razí cestu skalnatým údolím s pravidelně hnízdícím výrem. Opakovaně jsme zde s „Rošáky“ v minulosti také chytli a kroužkovali

kulíška, proto ten název srubu. Zde mohl přispět každý svojí troškou do mlýna. Totiž zmínit něco z toho, co jsme za těch dvacet let prožili. Připojovali se naši britští a němečtí přátelé i naši domácí hosté A Rocha a vyprávěli své poutavé zážitky. Přiznali i některá zklamání ve svých očekáváních. A popsali také některé velké ztráty. Vděčnou chvílí ticha jsme si připomenuli ty, kteří odešli cestou lidského rodu. A moc nám chybí. Je to milý „medvěd“ Keith Morris, náš britský kmotr, podle něj jmenujeme naše ekocentrum Krupárna, Miranda Harris, přelaskavá manželka zakladatele světové rodiny A Rocha a další.

V neděli večer se většina účastníků setkání rozjela domů. Avšak patnáctičlenná skupina se přemístila ještě na čtyři dny na Arnoštov na okraji Vojenského újezdu Bolevice. Nu a tam to bylo opravdu jako

v ráji. Monitoring ptáků, motýlů, s výlety dolů do kraje na Netolicko a Písecko. Kroužkování modráčků, ledňáčků a jiných přírodních skvostů. Samotný vojenský újezd díky jeho vstřícnému vedení a vystavené povolence ke vstupu ocenili zejména zahraniční účastníci. Byli uchvázeni až skoro šokováni koncentrací biodiverzity, zvláště motýlů, hmyzu, ale i ptáků v blízkosti střelnic. Snad jediným stínem této po-konferenční doby bylo, že se u jednoho dalšího účastníka objevil covid. A to s nepřijemným průběhem. Navzdory všemu však celé setkání byl čas s mnohým poučením, radostí, smíchem i vážným zamyslením.

*Pavel Světlík, A Rocha –
Křesťané v ochraně přírody
psvetlik@arocha.cz*

Jak letos pokračuje zádrž vody na Broumovsku?

Velké sucho, prudké přívalemé deště, neobvyklé výkyvy teploty – to jsou projevy klimatické změny, v níž jsme se ocitli. Je to situace, která si žádá jak globální řešení, tak lokální změny. A právě lokálního řešení se týká projekt „Adaptační strategie na klimatickou změnu“, který připravila Strategická rada regionu Broumovsko.

Během letošního roku budou dokončeny dvě adaptační strategie, které navrhnu kompletní nápravná opatření vedoucí k zádrži vody v krajině v povodí Stěnavy a Dunajky. S některými opatřeními, pro která není třeba projektová dokumentace, se začalo na Broumovsku již v minulých letech. Díky spolupráci se spolky Živá voda, Julinka a mnoha dobrovolníkům vznikla soustava tůní v Libné, Březové, Suchém Dole, Machově a Adršpachu. Na letošek je naplánovaný vznik dalších 5 až 10 tůní, bude vysazeno 2 000 lesních stromků a 50 ovocných. V broumovském klášteře již po několikáté proběhne další školení lokálních

koordinátorů zádrže vody ve spolupráci se spolkem Živá voda.

V létě budou dokončeny vzdělávací metodiky pro střední školy a 1. stupeň základních škol, které pomohou učitelům začlenit téma klimatické změny a adaptace krajiny do celoroční výuky. Na školní rok 2022/2023 je naplánováno odzkoušení metodik přímo na vybraných školách na Broumovsku a Náchodsku. Metodiky připravuje Vzdělávací a kulturní centrum Broumov s Živou vodou, Základní školou Prameny, náhodským gymnáziem a slovenským gymnáziem Púchov. Je úžasné, jak na Broumovsku dokáže spolupracovat několik neziskových organizací, školních

zařízení i obcí a vést své aktivity ke společnému cíli, tj. nápravě krajiny vedoucí k větší zádrži vody a adaptaci na měnící se klima.

Bližší informace o projektu jsou k dispozici na webových stránkách www.klasterbroumov.cz.

*Kateřina Ostradecká,
Vzdělávací a kulturní
centrum Broumov*

katerina.ostradecka@broumovsko.cz

Kampaň obyčejného hrdinství na hradecké zdrávce

Hradecká zdravotnická škola se v květnu poprvé zapojila do již 4. ročníku celorepublikové Kampaně obyčejného hrdinství, kterou organizuje TEREZA, vzdělávací centrum, z. ú.

Celotýdenní akce, do které se přihlásila skoro stovka žáků a zaměstnanců naší školy, nám umožnila přemýšlet o několika palčivých otázkách dnešní doby: „Co mohu dělat v boji proti klimatickým změnám? Lze žít zcela udržitelně? Mám vůbec nějakou moc?“ A ano, každý z nás má možnost volby v závislosti na svém věku, zkušenostech a možnostech. Záleží jen na tom, jak se rozhodne a jak moc nabízené možnosti využije. Naším cílem bylo ukázat, nabídnout a vyzkoušet si drobné změny v běžném životě, které z hlediska dlouhodobé realizace a přemýšlení vedou k udržitelnému chování.

Ze čtyř oblastí (odpovědná domácnost, ochrana přírody, umění života a dobré skutky pro svět) a je-

denácti výzev jsme si pro naši školu vybrali pět výzev, kterým jsme se věnovali v týdnu od 2. do 8. května. Oporou nám byla i školní jídelna, která uvařila dvě nová vegetariánská jídla. A jak to dopadlo?

Využíváním ekodopravy jsme ušetřili 240 kg emisí skleníkových plynů, snížením spotřeby vody, tj. sprchováním po dobu max. 3 minut, jsme ušetřili 2 360 litrů pitné vody (to byla naše největší výzva). 22 lidí se dále vzdělávalo v ekologických tématech (např. se konala přednáška o fair trade na domově mládeže), 16 z nás si spočítalo svoji uhlíkovou stopu. Bylinky a stromy,

∴ ZSHK

které jsme vysázeli, v prvním roce života vstřebají ze vzduchu 265,9 kg oxidu uhličitého (jak porostou, bude to ještě více). Omezením spotřeby masa jsme nevyprodukovali 928,2 kg emisí skleníkových plynů.

Zdá se Vám to málo? Připojte se k nám a plňte své ekovýzvy po celý rok!

*Mgr. Hana Kujalová,
vedoucí vychovatelka DM
VOŠZ a SZŠ Hradec Králové
hana.kujalova@zshk.cz*

Klima se mění – a co my?

První česká publikace

shrnující doporučení,

jak vzdělávat o změně klimatu

Je pro vás těžké učit o změně klimatu? Nejste v tom sami. Proto vznikla knížka, ze které můžete čerpat k tématu proč a jak se učit o změně klimatu.

Publikace vám pomůže získat know-how a sebedůvěru o změně klimatu učit a k tomu:

- Odhalit, co při učení o změně klimatu funguje a co spíše škodí.
- Udělat si obrázek, co vše „dobré“ klimatické vzdělávání obnáší.
- Ujasnit si hluboké příčiny, dopady a možná řešení klimatické krize.
- Pracovat nejen s fakty, ale také s emocemi a hodnotami.

Publikace je určená pro všechny, kdo chtějí a mohou pomoci s roz-

šířením kvalitního klimatického vzdělávání – učitele, ředitele škol, lektory, úředníky a tvůrce vzdělávací politiky.

V publikaci najdete:

- popis efektivních strategií a postupů klimatického vzdělávání,
- přehledný finský model jízdniho kola pro klimatické vzdělávání,
- formulované vzdělávací cíle pro učení o změně klimatu,
- tipy na vzdělávací programy a materiály.

Publikace je volně ke stažení zde: <https://ucimoklimatu.cz/publikace/>.

Minilekce MZU pro učitele

- Chcete učit v místě, o místě a skrze místo?
- Hledáte inspiraci, nápady a metody, jak při výuce skloubit místně zakotvené učení s tématy klimatické změny a udržitelného rozvoje?
- Láká vás vyzkoušet si při výuce něco nového?

Ve Středisku ekologické výchovy SEVER Horní Maršov jsme vytvořili nabídku MINILEKČÍ pro učitele. Vybrali jsme zážitkové aktivity vyplývající z místně zakotvené učení s tématy klimatické změny a udržitelného rozvoje. Tyto aktivity jsme metodicky upravili tak, aby byly realizovatelné od jedné vyučovací hodiny až po jeden projektový den. Aktivity jsou určeny žákům 1. a 2. stupně základních škol a žákům středních škol.

Co v MINILEKČÍCH najdete:

- cíle a výstupy aktivity,
- časovou dotaci aktivit a jejich částí,
- popis mezipředmětového propojení aktivity,

- metodický popis aktivit s doporučeními vyplývajícími z našich dosavadních zkušeností,
- seznam pomůcek, případně odkazy na již zpracované pracovní listy a pomůcky,
- popis, jak aktivita naplňuje jednotlivé principy místně zakotveného učení,
- doporučení na aktivity, které by mohly předcházet nebo možné aktivity, které by mohly navazovat.

Po realizaci MINILEKCE vás poprosíme o:

- vyplněnou prezenční listinu s podpisy žáků,
- vyplnění krátkého hodnotícího dotazníku,
- pořízení pár fotografií dokumentujících práci žáků při realizaci MINILEKCE,
- to vše do 3 měsíců od obdržení metodiky vybrané MINILEKCE (po domluvě je možná úprava termínu).

V případě zájmu kontaktujte Moniku Hnátovou (monika.hnatova@ekologickavychova.cz).

Podpořeno Norskem prostřednictvím Norských fondů.

Spolufinancováno
Evropskou unií

KALENDÁŘ AKCÍ

Středisko ekologické
výchovy SEVER
Horní Maršov, o.p.s.

AKCE PRO VEŘEJNOST

18. září 2022

Hruškovovo-jablečná slavnost

Tradiční podzimní slavnost plná jablek a hrušek. Ukázky různých způsobů zpracování, odborné rady pro pěstitele, ochutnávky různých druhů a dobrot z nich, hry pro děti, divadlo.

12. listopadu 2022

Martinská slavnost

Občerstvení z místních surovin, pro děti stezka podzimní přírodou, dílničky, příjezd sv. Martina, večerní průvod.

25. listopadu 2022

Adventní věnce

Praktická dílna – výroba adventních věnců na stůl či na dveře dle vlastní fantazie. Povídání o původu adventních věnců v příjemné předvánoční atmosféře.

prosinec 2022–leden 2023

Vánoční stezka

Sváteční procházka se zastaveními a drobnými úkoly pro rodiče s dětmi v blízkosti areálu DOTEK.

Více informací viz
<http://www.dotek.eu/>

VZDĚLÁVACÍ AKCE

29. září–2. října 2022

VELETRH EKOLOGICKÉ VÝCHOVY

29. ročník veletrhu, který bude tentokrát zaměřený na souvislosti vzdělávání a turismu

Místo konání: Dům obnovy tradic, ekologie a kultury DOTEK, Horská 175, Horní Maršov

Program:

- exkurze za příklady udržitelného i neudržitelného turismu na české i polské straně Krkonoše a v Královéhradeckém kraji
- návštěva místních farmářů a degustace regionálních produktů
- cestopisná vyprávění a poutnická rozjímání
- dvě panelové diskuse
- ukázky šetrných služeb pro turisty
- výukové programy k propojení tématu turismu se vzděláváním
- pestrý doprovodný společenský program

„Cesty mají začínat od otcovské země, tj. nejdříve máme prohlédnout všechno doma, jako činí ptáci zkoušející létat, abychom nehleděli být jinde orly, jsouce doma krtky! Cesty se nemají podnikat pro cíle nevážené... Cestovat se má pro rozmnožování moudrosti.“ J. A. Komenský, Apodemia čili Poučení o cestování.

Více informací viz sever.ekologickavychova.cz.

21. října 2022, 8:30–16:30

KAPRADÍ 2022 Konzultace A PRAKTICKÉ DÍLNY

23. setkání škol a institucí Královéhradeckého kraje zabývajících se ekologickou výchovou v prostorách nové regionální centrály ČSOB v Hradci Králové

Téma: Klima jako místní problém

Vzhledem k tématu jsme jako místo konání zvolili unikátní moderní budovu vybavenou špičkovými ekologicky šetrnými technologiemi, kterou si budete moci během setkání projít s průvodcem. Plánujeme referáty expertů a praktické dílny např. k tématům:

- projekty a dlouhodobé programy pro školy
- příklady dobré praxe: Jak na klima ve škole, v zahradě,

v obci a v krajině – adaptační a mitigační opatření

- využití digitálních technologií k mapování krajiny
- environmentální gramotnost žáků 2. stupně ZŠ – výsledky národního výzkumu

Akce je akreditována MŠMT v rámci DVPP.

Pozvánky s podrobným programem a závaznou přihláškou budou školám rozeslány na začátku školního roku. Uzávěrka přihlášek bude 14. 10. 2022.

Více informací viz sever.ekologickavychova.cz.

Financováno z projektu Implementace Krajského akčního plánu rozvoje vzdělávání v Královéhradeckém kraji II CZ.02.3.68/0.0/0.0/19_078/0019192

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Středisko ekologické výchovy SEVER Hradec Králové, o.p.s.

13. října 2022

KAPRADÍČKO

13. konference environmentální výchovy pro pedagogy mateřských škol
Téma: Ptačí svět

Místo konání: konference a praktické dílny budou realizovány v prostorách Střediska ekologické výchovy SEVER, Pražská třída 1/46, Hradec Králové – Kukleny.

Účastnický poplatek: pro pedagogy z MŠ registrovaných v síti Mrkvička 350 Kč, pro ostatní pedagogy 400 Kč.

19. října 2022, 9:00-16:00

VENKOVNÍ UČITEL

Seminář pro pedagogy ZŠ

Cílem semináře je představit princip a prostředky dlouhodobé výuky venku, prakticky si vyzkoušet vybrané metody a pomůcky pro učení venku, vytvořit si představu o vlastní koncepci a formě učení venku pro svůj předmět nebo školu, motivovat k zapojení do vznikající sítě Venkovních učitelů. Pedagogové, kteří se svou třídou či školou zapojí do projektu Dlouhodobé programy environmentální výchovy, vzdělá-

vání a osvěty pro školy a pedagogy, obdrží základní sadu pomůcek pro realizaci venkovní výuky.

Místo konání: Středisko ekologické výchovy SEVER Hradec Králové, Pražská tř. 1/46, vchod z ulice Zelená
Realizátor: Lipka – školské zařízení pro environmentální vzdělávání

Cena: 300 Kč

Přihlášení: na webu Lipky (<https://www.lipka.cz/eprihlasky?idc=1621&kod=1204>)

Seminář bude probíhat částečně venku, pamatujte na vhodné oblečení a obuv.

Více informací viz sever.ekologickavychova.cz.

Správa KRNAP, oddělení environmentálního vzdělávání a výchovy Vrchlabí

2. října 2022

OŘEŠNÍK – LOUSKAČ OŘECHŮ

Poslechnete si v Krtkovi a uvidíte na exkurzi v terénu, co dokáže ořešník kroupenatý.

Místo konání: KCEV Krtek, Vrchlabí
Cena: děti do 6 let zdarma, děti od 6 do 15 let 80 Kč, ostatní 150 Kč, rodina 250 Kč
Kontakt: Daniel Bílek, 499 456 322, dbilek@krap.cz

15. října, 19. listopadu

a 17. prosince 2022

21. ledna, 18. února a 18. března 2023

FOTOVYCHÁZKA DO KRKONOŠ

Pohodový výlet na místa v Krkonoších, která jsou málo známá, ale hodně zajímavá.

Místo konání: bude upřesněno na www.krap.cz

Cena: děti do 6 let zdarma, děti od 6 do 15 let 80 Kč, ostatní 150 Kč, rodina 250 Kč
Kontaktní osoba, přihlášky: Radek Drahný, 499 456 310, rdrahný@krap.cz

3. prosince 2022

MĚJME DÁRKY OD BOSORKY

Tradiční předvánoční výtvarná dílna pro dospělé a děti zaměřená na výrobu šperků, triček, malování hrnečků, výrobu svíček a jiné. Nebojte se, že to nezvládnete, Bosorka

vám pomůže a vše vysvětlí.

Místo konání: KCEV Krtek, Vrchlabí
Cena: zaplatíte pouze za materiál
Kontakt: Kamila Nývltová, 499 456 322, knyvltova@krap.cz

26. prosince 2022, 13:30–15:45

ZVÍŘÁTKOVÉ VÁNOCE

Prohlídky Stanice pro handicapovanou divoká zvířata s výkladem, vánoční pásmo pro zvířata a lidi.

Místo konání: Vrchlabí, KCEV Krtek, Stanice pro handicapovaná zvířata
Cena: zdarma
Kontaktní osoba: Kamila Nývltová, 499 456 322, knyvltova@krap.cz

čtvrtky leden až březen 2023

KRTKÁNÍ

Série čtvrtetných přednášek na různá cestopisná, přírodovědná a ekologická témata. Přesnou náplň jednotlivých přednášek sledujte na www.krap.cz.

Místo konání: KCEV Krtek Vrchlabí
Cena: dospělí 50 Kč za účastníka
Kontaktní osoba, přihlášky: Michal Skalka, 737 331 912, mskalka@krap.cz

14. ledna 2023

NAPŘÍČ VRCHLABÍM

Dobrodružná městská hra pro dvoučlenné či tříčlenné dětské

týmy nebo rodinné týmy s dětmi pod 9 let. Objevujeme historické či přírodovědné zajímavosti našeho města.

Místo konání: KCEV Krtek Vrchlabí a městská zákoutí
Cena: 30 Kč za účastníka
Kontaktní osoba: Daniel Bílek, 499 456 322, dbilek@krap.cz

11. února 2023

ZIMNÍ KROUŽKOVÁNÍ U KRMÍTKA

Odchyt a kroužkování ptactva s besedou o zimním příkrmování ptáků na krmítku.

Místo konání: KCEV Krtek Vrchlabí a Zámecký park ve Vrchlabí
Cena: 30 Kč za účastníka
Kontaktní osoba: Daniel Bílek, 499 456 322, dbilek@krap.cz

26. března 2023

ŽABÍ NÁMLUVY

Představení obojživelníků České republiky a poté stavba žabích zábran. Místo konání: KCEV Krtek a letiště Vrchlabí

Cena: zdarma
Kontaktní osoba: Daniel Bílek, 499 456 322, dbilek@krap.cz

Aktuální nabídku akcí, přesné časy zahájení a další informace k jednotlivým akcím najdete na www.krap.cz.

Další akce

9. října 2022, start v 11:00 hodin

PODZIMNÍ ŽABÍ BĚH

Závod na předem odhadnutý čas pro rekreační i trénované sportovce, děti i dospělé, zařazený do poháru Běžec jičínské kotliny (BEJK). Vítězí ten, kdo nejpřesněji odhadne svůj čas na trati. Ti, kdo absolvují závod v žabím převleku nebo se žabími doplňky, dostanou malou odměnu.

Místo konání: Muzeum přírody Český ráj, Prachov
Startovné: 30 Kč na kratší trase, 50 Kč na delší trase

26.–31. prosince 2022, 13:00–16:00

VÝSTAVA BETLÉMŮ

Betlémy z různých materiálů a různých zemí budou vystaveny ve všech místnostech muzea a v zahradě. V minidílně je možno

si vyrobit prachovský voskový zvoneček. Samozřejmě nebude chybět Žabí betlém.

Místo konání: Muzeum přírody Český ráj, Prachov

Více informací viz www.mpcr.cz.

Petra nad Ad Dei monastery

Jordánsko – země milých Arabů

Pokud budete cestovat na Blízkém východě, pravděpodobně narazíte na zeď vlastních předsudků. V zemi, kde je podle World Fact Book 97,1 % muslimů, vládne k turistům až neuvěřitelná vstřícnost.

To by se u nás nestalo

Začněme malým myšlenkovým experimentem. Představte si snědého Araba jdoucího Prahou a u pouličního prodejce si dá kávu. Padne pár slov a on přizná víru v Alláha. Co myslíte, dostane kávu zadarmo? Předpokládám, že odpovíte záporně. Teď to postavme obráceně, ale nikoliv jako hypotetickou historku, ale skutečný zážitek z jordánského Ammánu.

Já i Světlana, která mi dělá poslední roky partáka na cestách i v životě, jsme poměrně silní kofeinisté. „Dáme kafe?“ zeptal jsem se, byť jsem znal souhlasnou odpověď. Příjemný chlapík původem z Etiopie nám ji udělal a padlo pár společenských vět. Já mluvil o tom, že znám Etiopii jako pravlast kávy

a jsem ateista, on o islámu a svém kávovém podnikání. Ve své době měli Jordánci velmi vstřícnou imigrační politiku, proto na Palestince nebo Libanonce narazíte poměrně často. Když jsme chtěli zaplatit, odmítl. Jsme jeho hosté bez ohledu na to, že přijde o kšeft.

Nejlepší kávu, kterou jsem kdy pil, mi nabídl palestinský uprchlík. Uvařil ji v oprýskané ocelové džezvě a měla příchutí kardamomu, což je na blízkém východě běžné kávové koření. Šlo o lásku na první pohled, tedy vlastně na první doušek. Neochutnal jsem ji v nějaké vyhlášené hipsterské kavárně či moderním bistro, ale v hliněném domku s igelitovým přístavkem, plynovou bombou a vodou z kohoutku. Od té doby jsem poměrně nedůvěřivý vůči všem moderním kávovým

vynálezům. Bizarní aeropress či vacuum pot jsou sice zajímavé experimenty, ale takovou kávu, jakou dělá v Jordánsku či Libanonu téměř každý, v nich neuděláte.

Káva zdarma v Ammánu nebyl to jediný příklad, kdy se k nám Jordánci zachovali extrémně vlídně. Pekař nám dal zdarma chleba a další člověk nás odvezl autem 20 km daleko jen proto, že autobus, na který jsme čekali, měl zpoždění. Ano, měl to cestou, ale sám se nabídl. Kéž by se všichni Češi chovali k turistům tak jako Jordánci.

Jeskynní lidé

Jakkoliv to zní neuvěřitelně, tak dodnes žijí v Jordánsku lidé v jeskyních. Mladý beduín Abdul si dokonce jeskyni vyzdobil a nabízí ▶

ji k ubytování přes systém Airbnb. Když nemá hosty, bydlí v ní sám. Výhoda cestování ve dvojici nebo v jednom tkví v tom, že se dostanete k místním mnohem blíže než čtyřicetihlavý dav, který vystoupil z autobusu. Abdul nás odchytil při nákupu kebabu a ubytoval ve své jeskyni. Sice bez sprchy a záchodu, ale tři dny se to dalo vydržet. Bydlel v těsné blízkosti Malé Petry, což je zhruba 10 km od proslaveného skalního města, jež se v roce 1985 dostalo na Seznam světového kulturního dědictví.

Skalní město Petra je největším turistickým tahákem země. To se samozřejmě odrazí nejen na ceně vstupenky, ale i občerstvení. Ale i tam se dá káva pořídit za 1 jordánský dinár (JD). U beduína v jeskyni s vyhlídkou na restauraci, která nabízí kávu za 4 JD. V přepočtu na koruny to znamená, že beduín si kávy cení na 31,50 Kč, zatímco kavárna na 126 Kč. Běžná cena kávy na ulici byla 0,5 JD, tedy zhruba 15,50 Kč. Je jasné, co vyhrálo. Nebylo to jen o penězích, ale o tom, že je dostal ten, kdo je potřeboval víc. „Tady

mám jen obchůdek, bydlím o kousek výš,“ řekl a ukázal nám jinou jeskyni, u které si nás zvědavě prohlížely dvě kozy.

Dětská práce

Zhruba šestiletý chlapec sedí uprostřed starodávné Petry a prodává kameny. Což o to, jsou to hezké, barevně páskované pískovce, kterých se okolo (při troše hledání) dá najít spousta. Jeden kámen rovná se jeden jordánský dinár přezdívaný podle zkratky JD, džod. Klučina by si měl někde hrát a ne vydělávat. Jenže nevypadá na to, že by si něco takového mohl dovolit. Bez bot, chatrně oblečený už od šesti let podniká. Každý dinár se hodí. Nebyl jediný, kdo se snažil využít turistů jako chodící peněženky. Další klučina, o rok či dva starší, nabízel mince z počátku 1. tisíciletí, v době velkého rozmachu Petry. Teprve při osobním střetu s touhle realitou si člověk zas a znova uvědomí, jak se máme dobře.

← Vrána domácí *Corvus splendens*, druh z našich končin neznámý

↓ Hradec, větrem a pískem opracovávaný kámen z odolnějšího materiálu

↑ Jízda na velbloudovi jako turistická atrakce ve skalním městě Petra

→ Cibule urginey přímořské (*Drimia maritima*) z biosférické rezervace Dana

Město v poušti

Před 2000 lety zdejší oblast obývala civilizace Nabatejců, kočovníků, kteří uprostřed pouště vybudovali město plné zahrad a skvěle zásobované vodou. Staré nabatejské a římské mince jsou trvalou nabídkou zdejších trhovkyň. Nabatejci, kteří se v pozdější římské civilizaci rozplynuli, vytvořili rozvinuté město uprostřed pouště. Měli kanalizaci z konických, do sebe zapadajících trubek v době, kdy se lidé v české kotlině brodili bahnem splašků. Dodnes lze najít ve skalách vytesané žlábký svádějící dešťovou vodu do kamenných cisteren. Město se stalo důležitou křižovatkou pro velbloudí karavany putující mezi Středoziemním a Arabským mořem, od Egypta po Sýrii a dále až do Řecka. Římané, kteří oblast obsadili v roce 63 př. n. l. tady nechali nepřehlédnutelné stopy. Třeba v podobě klasického půlkruhovitého divadla, jehož sedadla jsou vyřiznutá přímo do skály. Zároveň ▶

↑ Skalní město Petra je největším jordánským turistickým lákadlem, proto je tady jízdní turistická policie

← Tykvice stříkává (*Ecballium elaterium*) dělá čest svému jménu a opravdu vystříkne slizem obalená semena

Indiana Jones je tahák

Vyhledka na Pokladnici, jeden z nejtýpčtějších chrámů starověké Petry, je oficiálně nepřístupná, ale není problém se tam za poplatek dostat. Vyhledku proslavil Harrison Ford coby Indiana Jones ve filmu Indiana Jones a poslední křížová výprava. „Je to sice zakázané, ale my jsme tady doma. Žili jsme tu za krále Husajna I. i Abdálláha II. Byli jsme tu dřív, než se Petra dostala do UNESCO,“ říká mladý beduín a z vládního zákazu si evidentně nic nedělá. Naopak to jeho byznysu dodává příchuť rebelství a zakázaného ovoce. Vstup je otázkou peněz. Když si to mohli zaplatit filmaři, můžete i vy.

Pískovcové skály jsou plně jeskyní a v nich se veesele „sqatuje“. Beduíni se poperou se zákazem volného pohybu po Petře podobně jako český vesničan se zákazem

má jeviště systém odvádění dešťové vody, která by se v něm při srážkách hromadila. V dobách největšího rozmachu žilo v Petře až 30 000 lidí. Všichni potřebovali vodu, pěstovali zeleninu a měli na svou dobu vysoké hygienické standardy. Později upadla na dlouhá staletí do historického spánku, ze kterého ji roku 1812 probudil švýcarský průzkumník Johann Burckhard.

V roce 2016 se díky satelitnímu snímkování objevila monumentální stavba stále pohřbená v písku. Zdejší paleozoický pískovec není věčný. „Vyšší obsah železa a oxidu křemičitého v pískovcové matici

snižuje celkovou odolnost pískovce vůči povětrnostním vlivům, zatímco složky vápenaté matrice zvyšují poškození v oblastech, které dostávají více než 5500 MJ/m²/rok slunečního záření,“ píše ve své odborné práci Thomas R. Paradise. Extrémní nápor turistů, jejichž proud přibrzdila až kovidová pandemie, se taky na stavu památek podepsal. To, že pískovec eroduje má i své výhody. Tu a tam z něj vypadne fosilie pradávného mořského měkkýše amonita, který se díky typické zavinuté schránce dá snadno poznat. Taky jsme jednoho našli.

vstupu do lesa na houby. Když někomu za chalupou vznikne chráněné území, kam je vstup zakázán, a on v něm má už celá léta svá oblíbená houbařská místa, umím si představit, že ho ignoruje.

Vojanda z Wadi Rum

Dostat se stopem do Wadi Rum, zdejší nejpouštěnější pouštní oblasti, bylo snadné. Vzala nás mladá vojačka se zajímavým osudem. Byla první ženou, která ve vesnici získala řidičák a zároveň se jednalo o rozvedenou muslimku, což je v zemi poměrně vzácné. Pozvala nás do rodiny na čaj a ukázalo se, že tatínek je řidič autobusu, jenž nás za pár dnů odveze do přímořské Aquaby. Wadi je arabské označení pro hluboká pouštní údolí, Wadi Rum je ale celá soustava údolí. Dokonce se nad něj tyčí druhá nejvyšší hora Jordánska, Džabal Rum s výškou 1754 m n. m. Geologicky je to tu docela pestré, splence a pískovce ze starších prvohor

a mezi tím hlubinné vyvřeliny. Já bych řekl, že jde o žulu, ale geolog by mě bezesporu opravil, že koukám na granitoidy.

Levharta skvrnitého se tady lidem už podařilo vyhubit, kozorožci mají na krajíčku mimo jiné i díky genetické korozi k níž dochází během křížení s kozami beduínů. Prosinec nepřál pozorování plazů, všichni byli zalezlí a hibernovali. Vidět tak modrého samce agamky sinajské nebo varana pustinného by byl bezesporu zážitek. „Rozlo-

hou 720 000 ha je Wadi Rum největší chráněné území v Jordánsku; řadí se i mezi největší na Blízkém východě, kde by mělo patřit k nejstarším: i poslední vydání oficiálního světového seznamu chráněných území (2003 United Nations List of Protected Areas) uvádí rok jeho vyhlášení 1965. Podle jiných pramenů prý v roce 1965 jordánský král pouze vyslovil záměr zřídit ve své zemi národní park,“ píše Jan Čerovský v roce 2010 v časopise Živa a dodává, že „královská společnost pro ▶

→ Ubytování v beduínské jeskyni v lokalitě Malá Petra

↓ Ummajovský palác v citadele v Ammánu

↑ V posledních desetiletích se podle místních v Daně prudce zhoršilo klima směrem k vysoušení krajiny

→ Mladý beduínský podnikatel, který svou jeskyni nabízí v ubytovacím systému Airbnb

ochranu přírody také vypracovala plán péče o Chráněnou oblast Wadi Rum. Podle speciální zonace, která je jednou z mapových součástí plánu, je například řízena pastva koz a ovcí, na níž existenčně primárně závisí beduínské obyvatelstvo.“

Nebylo těžké si do skalní pukliny schovat batohy a přespát pod širákem. Jenže i v poušti vám může být zima, noční teploty klesaly těsně nad nulu. Wadi Rum je obrovské a bez auta máte šanci poznat jen zlomek. Na druhou stranu prochodit si kousek podivuhodné krajiny dá člověku víc než jen ji vidět z okénka terénního jeepu. Minimální světelné znečištění pak v noci dává možnost sledovat Mléčnou dráhu a počítat v temnotě se zablesknutými meteory.

Po Petře Dana

Jedním z přírodovědných taháků je 292,45 km² rozlehlá biosférická rezervace s krásným ženským názvem Dana. Při troše štěstí uvidíte supa mrchožravého nebo da-

mana, který svou velikostí králíka nijak nenaznačuje svou blízkou genetickou příbuznost se slony. Žije tady pestře zbarvená ropucha *Bufoles boulengeri* vzdáleně připomínající naši ropuchu zelenou. Rosnička levantská (*Hyla savygnyi*) je pro laika k nerozeznání podobná té naší. Nenápadného rákosníka hlučnohlaseho (*Acrocephalus stentoreus*) spíš uslyšíte, než uvidíte. Pokud narazíte na strdimila palestinského (*Cinnyris osea*) můžete mít na chvíli pocit, že jste zahlédli kolibříka. Jenže žádný z kolibříků zde nežije. Dřív nebo později se na obloze mihne některý ze zdejších dravců, jimž okolní skály poskytují

skvělá místa ke hnízdění. Nemusí jít zrovna o supu, v oblasti se vyskytuje například orel jestřábí (*Aquila fasciata*), jehož migrační cesty vedou právě tudy.

Když se ve stejnojmenné starobylé vesnici „zakecáte“ s místními a přespíte v jejich olivovém sadu, zjistíte, že každý olivovník má svůj kanálek na přívod vody. Kraj se vyliňuje, údajně je na vině sucho posledních 20 let. Staré uschlé stromy by toho mohly být důkazem.

Text a foto: Topi Pigula, fotograf, publicista, cestovatel a milovník života
topi.pigula@seznam.cz

Vydává:

Královéhradecký kraj
Regiocentrum Nový pivovar
Pivovarské náměstí 1245,
500 03 Hradec Králové

Ekoton je registrován MK ČR
jako periodický tisk pod č. E 15066

Redakční rada:

Ing. Adéla Tlachačová (SEVER)
Ing. Daniel Bílek (Správa KRMAP)
Mgr. Radka Urbánková
Mgr. Alena Kosinková
Petr Kutáček, grafik
RNDr. Petr Rybář, čestný člen redakční rady

Redakce:

Ing. Tereza Burešová
tburesova@kr-kralovehradecky.cz

Náklad: 700 ks

Tisk: Tiskárna Polygraf, s.r.o.
Neprošlo jazykovou úpravou

Číslo 39/2023 má uzávěrku 16. 1. 2023

EKOTON objednávejte
na adrese střediska SEVER
sever@ekologickavychova.cz

Zdarma

Technické zajištění a administrace:
Středisko ekologické výchovy SEVER
Horní Maršov, o. p. s.
(krajský koordinátor EVVO)
Horská 175, 542 26 Horní Maršov

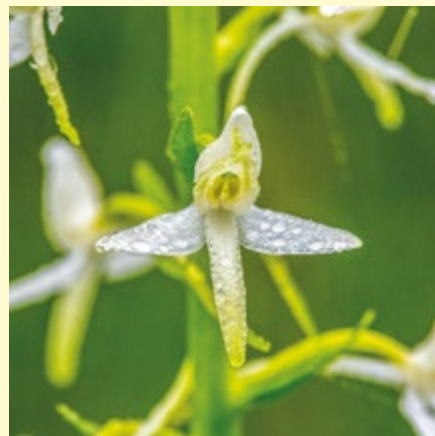
Krajský koordinátor EVVO – SEV SEVER
Horní Maršov, o. p. s.:
RNDr. Jiří Kulich
tel. 739 203 200
jiri.kulich@ekologickavychova.cz

Soutěž o krkonošské publikace

V dnešní soutěži se vydáme za kytičkami Krkonoš. Nejlepší z řešitelů dnešní soutěže získají publikaci Krkonošské blizničky a další propagační materiály o Krkonoších. Odpovědi pište do 9. 1. 2023 na email dbilek@krap.cz.

Správné odpovědi z Ekotonu č. 37: 1c, 2b, 3a, 4b, 5c, 6c, 7b, 8b.
Vítězem minulé soutěže se stal Otto Luňák z Hradce Králové.

- 1 Příblu má:**
 - a) oměj šalamounek
 - b) violka sudetská
 - c) všedobr obecný
- 2 Pysk má:**
 - a) vemeník dvoulistý
 - b) všivec lesní
 - c) prasetník jednoúborný
- 3 Výtrusnici má:**
 - a) kopytník evropský
 - b) měsíčnice vytrvalá
 - c) vratička měsíční
- 4 Člunek má:**
 - a) jednokvítka velekvětý
 - b) kopyšník tmavý
 - c) čípek objímavý
- 5 Mezi nepůvodní, cizí druhy, tzv. invazní, které se chovají agresivně a vytlačují původní druhy, se v Krkonoších ražazují:**
 - a) lupina mnoholistá, koločovník ozdobný, pcháček různolistý
 - b) netýkavka žláznatá, lupina mnoholistá, šťovík alpský
 - c) kýchavice bílá Lobelova, šťovík alpský, křídlátka japonská
- 6 V Krkonoších se používá pojem „biologické smetiště“ v souvislosti s místy:**
 - a) kam vítr transportuje semena rostlin, drobné živočichy i částičky půdy z blízkých i vzdálených míst
 - b) kde je nadbytek živin z turistického ruchu, především kolem cest a budov
 - c) kde v okolí cest s podkladem vápencového šterku rostou i vzácné rostliny, především vápnomilné
- 7 Na krkonošských rašeliništích můžete nalézt např.:**
 - a) břízu trpasličí, kyhanku sivolistou, brusnici brusinku
 - b) vrbu lapenskou, ostružiník morušku, vlochyni bahenní
 - c) borovici kleč, suchopýr pochvatý, upolín nejvyšší
- 8 Tzv. „nemoc ze světla“ u zvířat může vzniknout po pozření většího množství:**
 - a) silenky nadmuté
 - b) třezalky skvrnitě
 - c) prhy armiky

Jordánsko – země milých Arabů

- 1) V pouštním údolí Wadi Rum se setkávají rudé písky s granodiority a pískovci
- 2) Bugenviea je původně brazilská rostlina, která se uchytila jako okrasná v obrovské části světa včetně ČR
- 3) Štír *Leiurus quinquestriatus*
- 4) Brouk rodu *Adesmia*
- 5) Rychle rostoucí eukalyptus je ideální pro včely, ale časem se stává nechtěnou invazní dřevinou
- 6) Země zaslíbená, pohled z hory Nebo, na které údajně zemřel Mojžíš

